

Michał Szczyszek

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
szczysze@amu.edu.pl
ORCID ID: 0000-0002-0253-7296

Czy i jak w polskim parlamencie można złapać języka? Czyli o frazeologizmach z komponentem *język* oznaczających uzyskanie informacji (na podstawie *Korpusu dyskursu parlamentarnego* z lat 1918–2021)

1. Wstęp

W artykule opiszę użycie w polskim dyskursie parlamentarnym w okresie 1918–2021 kilku wybranych konstrukcji frazeologicznych z komponentem *język*, które oznaczają uzyskanie informacji. Opiszę, jak w polskim parlamencie rozumiano takie frazeologizmy i jaka była ich frekwencja. Występowanie tych frazeologizmów w parlamencie pokażę na tle polszczyzny ogólnej tego okresu. Językowy materiał „parlamentarny” pochodzi z *Korpusu dyskursu parlamentarnego* (dalej: KDP lub „Korpus...”¹) – liczącego już ok. 700 mln segmentów². Natomiast materiał ogólnopolski pochodzi z następujących korpusów i narzędzi korpusowych: NKJP³, Monco.pl⁴, „Odkrywka”⁵

¹ Zob. M. Ogrodniczuk, *Polish Parliamentary Corpus*, [w:] *Proceedings of the LREC 2018 Workshop ParlaCLARIN: Creating and using parliamentary corpora*, red. D. Fišer, M. Eskevich, F. de Jong, Paris 2018, s. 15–19.

² Taką informację uzyskałem w rozmowie ze współtwórcami „Korpusu...” – z informatykami IPI PAN.

³ NKJP; <http://nkjp.p> [dostęp: 19–21.08.2021].

⁴ Monco.pl; <http://monco.frazeo.pl> [dostęp: 19–21.08.2021].

⁵ Korpus ten niestety nie jest jeszcze publicznie dostępny, w związku z czym nie mogę podać adresu internetowego, pod którym by widniał. Korzystam z „Odkrywki” dzięki uprzejmości jej autora – prof. F. Gralińskiego, który dokładnie scharakteryzował swój korpus i narzędzia w nim funkcjonujące w swojej książce: F. Graliński, *Against the*

(w którym zarejestrowano już ponad 15 mld polskich wyrazów tekstowych wyekscerpowanych z tekstów z lat 1800–2021).

Głównym założeniem artykułu (i całej serii moich artykułów napisanych na podstawie KDP⁶) jest to, że w dyskursie parlamentarnym konstrukcje leksykalne w nim używane podlegają „zakrzywieniu”⁷ semantycznemu i frekwencyjnemu. W tym artykule przyjrzymy się temu zjawisku na przykładzie wybranych związków frazeologicznych. Celem artykułu jest zatem zbadanie właściwości kilku wybranych frazeologizmów z komponentem *język*. Stawiam sobie tu dwa pytania: (1) Czy w polskim parlamencie używa się takich frazeologizmów, czyli czy uzyskuje informacje? (2) Jak się używa takich frazeologizmów w polskim parlamencie, czyli jak uzyskuje informacje?

2. Analizy i metody (metodologie)

W dalszej części artykułu omówione zostaną wskazane jednostki leksykalne funkcjonujące w postaci wyrazów tekstowych (frazeologizmów tekstowych) w „Korpusie...”. W ten sposób ukazane zostanie zarówno złożoność i bogactwo materiału językowego pochodzącego z obrad polskiego parlamentu, jak i ogromna potencja badawczo-naukowa, która tkwi w przyjętych za podstawę materiałową niniejszych badań tekstach wystąpień sejmowych i senackich. Na potrzeby analizy tak wielkiego korpusu ko-

---

Arrow of Time. Theory and Practice of Mining Massive Corpora of Polish Historical Texts for Linguistic and Historical Research, Poznań 2019. Zgodnie z zapewnieniami F. Gralińskiego niebawem ten korpus będzie udostępniony.

⁶ Niniejszy artykuł jest kolejnym w serii poświęconych językowi polskiego parlamentaryzmu. Dlatego też informacje wstępne są podobne, bądź niekiedy identyczne z tymi zawartymi w innych moich artykułach z tej serii; tu wymienię tylko jeden z nich: M. Szczyszek, *Emocje w parlamencie – parlament w emocjach: ujęcie statystyczne. O projekcie słownika polskiego parlamentaryzmu XX wieku (lata 1918–2018)*, „Prace Językoznawcze” 2019, t. XXI, nr 3, s. 203–218.

⁷ Pod tymi metaforycznymi sformułowaniami „zakrzywienie” *semantyczne* i „zakrzywienie” *frekwencyjne*, których używam w serii moich artykułów poświęconych dyskursowi parlamentarnemu, rozumiem to, że: w planie semantycznym w polskim dyskursie parlamentarnym dokonują się pewne modyfikacje znaczeń używanych w nim konstrukcji językowych, natomiast w planie frekwencyjnym – podlega zmianie obserwowane w kontekście danych z polszczyzny ogólnej „krzywa” częstotliwości. Te modyfikacje ograniczone są do debat w sejmie i senacie i nie są obserwowalne w polszczyźnie ogólnej (w której i znaczenia są niezamodyfikowane, i wykresy frekwencyjne są inne niż na podstawie danych z KDP). Modyfikacje te są także z jednej strony jednostkowe (funkcjonujące tylko w tym dyskursie), a z drugiej strony – utrwalane, ale też tylko w tym dyskursie. Nie znalazłszy lepszego sformułowania na obserwowalne zjawisko postanowiłem użyć tych metaforycznych określeń (daleko nawiązujących do zakrzywienia czasoprzestrzennego) w funkcji terminologicznej (zgodnie z ustaleniami w zakresie tworzenia terminów naukowych przedstawionymi w książce E. Woźniak-Wrzesińskiej, *Słowa we mgle. Leksyka, terminy i pojęcia w tekstach współczesnej humanistyki – wybrane zagadnienia*, Lublin 2019).

nieczne było skorzystanie z narzędzi cyfrowych. Do opracowania materiału językowego na potrzeby tego artykułu korzystałem z opublikowanej wersji KDP zamieszczonej na stronie internetowej https://kdp.nlp.ipipan.waw.pl/query_corpus/.

Do analiz językoznawczych wykorzystuję są utrwalone w polonistycznym językoznawstwie metody analiz leksykalnych – opisane np. przez Władysława Miodunkę czy Mirosława Bańkę⁸; głównie korzystam z semantycznej analizy składnikowej. W zakresie frazeologii odwołuję się do metod wypracowanych w poznańskiej szkole frazeologicznej – głównie przez Stanisława Bąbę i Jarosława Liberka⁹.

3. Analiza wybranych frazeologizmów oznaczających uzyskanie/ rozpowszechnienie informacji z komponentem język funkcjonujących w KDP

Frazeologizmy opisywane w tym artykule są odnotowane w WSJP PAN oraz SFWP. Korzystając z tych słowników, poddałem poniższe frazeologizmy weryfikacji leksykograficznej, dzięki której m.in. ustaliłem ich znaczenie oraz kształt kanoniczny (wraz z wariantami). Analizie semantycznej i frekwencyjnej poddałem zatem następujące frazeologizmy:

- *ktoś złapał / schwytał / zdobył języka // złapać / schwytać / zdobyć języka* ‘przest. ktoś, walcząc na wojnie, schwytał jeńca strony przeciwnej w celu uzyskania od niego informacji na temat nieprzyjaciela’ (WSJP PAN);
- *ktoś zasięga języka // ktoś zasięgnął języka* ‘ktoś stara się skontaktować z kimś, od kogo uzyska potrzebne mu informacje // ktoś postarał skontaktować się z kimś, od kogo uzyskał potrzebne mu informacje’ (WSJP PAN) // *zasięgnąć języka* ‘zdobyć jakieś wiadomości, dowiedzieć się czegoś’ (SFWP);
- *ktoś ciągnie za język kogoś // ktoś pociągnął za język kogoś* ‘ktoś wypytuje kogoś i skłania do ujawnienia czegoś, co miało być tajem-

⁸Zob.: W. Miodunka, *Podstawy leksykologii i leksykografii*, Warszawa 1989; M. Bańko, *Z pogranicza leksykografii i językoznawstwa. Studia o słowniku jednojęzycznym*, Warszawa 2001.

⁹Zob.: S. Bąba, *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Poznań 1989; S. Bąba, J. Liberek, *Studia nad frazeologią współczesnego języka polskiego*, Poznań 2011; S. Bąba, *Twardy orzech do zgryzienia, czyli o poprawności frazeologicznej*, Poznań 1986; J. Liberek, *Innowacja a użycie kanoniczne frazeologizmu*, [w:] *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. III, red. Z. Krążyńska, Z. Zagórski, Poznań 1998, s. 31–53; J. Liberek, *Innowacje frazeologiczne w powojennej fraszce polskiej*, Poznań 1998.

nicą // ktoś wypytał kogoś i skłonił do ujawnienia czegoś, co miało być tajemnicą’ (WSJP PAN) // *ciągnąć / pociągnąć kogoś za język* ‘wypytać, wybadać kogoś, uzyskać od kogoś informacje w jakiejś sprawie’ (SFWP).

3.1. *ktoś złapał / schwytał / zdobył języka // złapać / schwytać / zdobyć języka*

Wyniki wyszukiwań tego frazeologizmu we wszystkich wypisanych powyżej wariantach dały następujące wyniki: *ktoś złapał języka // złapać języka* – 0 realizacji; *ktoś schwytał języka // schwytać języka* – 0 realizacji; *ktoś zdobył języka // zdobyć języka* – 0 realizacji.

Należy tu nadmienić, że stosując w KDP nieco odmienne, bardziej ogólne pytanie: [pos="(fin|impt|imps|inf|ger|pred)"][(base="(język)"&case="(gen)")]], czyli zgodnie ze składnią zapytań KDP, pytanie zawierające żądanie odnalezienia form czasownikowych: nieprzeszłych, rozkazników, bezosobników, bezokoliczników, odsłowników i predykatywów z prawostronnym kontekstem: rzeczownik *język* w dopełniaczu uzyskałem wynik 7599 realizacji tego typu połączeń. Przykładowo: „[...] zapewniono owym mniejszościom w obu częściach Śląska, że mogą *używać języka* ojczystego w radach gminnych, w radach powiatowych [...]” [kontekst z 1922]; „[...] zmianie musiałoby ulec prawo, które *dotyczy języka* i kultury tej mniejszości, o ile taka istnieje.” [kontekst z 2011]; „[...] aby nauczyciele, którzy *uczą języka* polskiego za granicą, mieli takie wsparcie.” [kontekst z 2020]). Nie ma wśród nich połączeń z czasownikami *złapać / schwytać / zdobyć*.

Dodać tu należy, że trzeba było w składni zapytań posłużyć się wartością *gen* (dopełniacz) dla rzeczownika *język*, mimo składniowych wymagań biernikowych czasowników *złapać / schwytać / zdobyć*, na wzór których budowałem pytanie ogólniejsze. Jest to konsekwencja pierwotnego znaczenia frazeologizmu *ktoś złapał / schwytał / zdobył języka // złapać / schwytać / zdobyć języka*, którego składnikiem znaczeniowym jest osoba, tj. ‘złapany, schwytany, zdobyty jeniec strony przeciwnej’. Jak wiadomo, biernik rzeczowników osobowych jest równy dopełniaczowi, a rzeczowników nieosobowych – mianownikowi. Zatem poszukując argumentów wymaganych przez czasowniki z rekcją biernikową, które tu są wypełniane nieosobowym rzeczownikiem *język*, należało zażądać w korpusie odnalezienia

form dopełniaczowych rzeczownika *język*. Jest to – jak widać – frazeologiczne spersonalizowanie abstraktu – nieosobowego rzeczownika *język*. I ślad pierwotnego znaczenia analizowanego tu frazeologizmu.

Zatem – jak widać – w KDP występują połączenia wyrazowe składające się z (prawie dowolnego) czasownika + rzeczownik *język* w dopełniaczu liczby pojedynczej. Nie występuje natomiast połączynie sfrazeologizowane *złapać języka // schwytać języka // zdobyć języka*. Zgodnie z teorią frazeologiczną konstrukcje *języka złapać // języka schwytać // języka zdobyć* mogą oczywiście wystąpić w tekstach, ale nie będą to już frazeologizmy. Zatem tego rodzaju połączeń – z szykiem przestawionym – nie poszukiwałem w KDP i w korpusach notujących polszczyznę ogólną.

W NKJP, korzystając z przeglądarki PELCRA przeszukującej cały korpus, udało się odnaleźć 13 realizacji tego frazeologizmu (wraz z wariantami), a dokładnie:

- *ktoś złapał języka // złapać języka* – 6 realizacji (np.: „Pan Zagłoba kazał nawrócić ku obozowi, ale i tam nie można było *złapać języka*.” [kontekst z 1888]; „Był rozkaz, by pod żadnym pozorem nie strzelać. Zadaniem naszym było *złapanie „języka”*. Front był niedaleko.” [kontekst z 2004]; „Powiedziałeś, że nie znalazłeś Gabrieli, *złapałeś języka*, któredy wracacie i żeby nie strzelać.” [kontekst z 2005]);
- *ktoś schwytał języka // schwytać języka* – 3 realizacje („Szedłeś waść śladem? Dognałeś, *schwytałeś języka?*” [kontekst z 1884]; „Gdym wyjeżdżał, mieliśmy trochę wolniejszego oddechu, bo od *schwytanego języka* dowiedzieliśmy się, że sam Babinicz odjechał do głównego obozu, bez niego zaś Tatarowie nie śmieją tak następować, kontentując się szarpaniem podjazdów.” [kontekst z 1886]; „Powstania nie jest to na pewno zanotowane, ale istnieją uzasadnione podejrzenia, że spora część akcji, jakie z rejonu Politechniki szły na Pole Mokotowskie, gdzie podówczas istniały działki - miała na celu nie tyle rozpoznanie czy chęć *schwywania języka*, ile dostawy pomidorów.” [kontekst z 1978]);
- *ktoś zdobył języka // zdobyć języka* – 4 realizacje („Podreza wjeżdża do Lipska już po przejechaniu przez tą miejscowość w/w patrolu niemieckiego, rusza za nim celem *zdobycia języka*.” [kontekst z 2008]; „Jeżeli, jak wynika z relacji, strzelali się z Niemcami ob-

serwując drogi dochodzące do Lipska, to było też możliwe *zdobyć języka* w prostszy sposób.” [kontekst z 2008]; „Cadogan, dowódca doskonałej kawalerii irlandzkiej, rozkazał grupie dragonów pod wodzą duńskiego generała w służbie holenderskiej Jørgena Rantzaua, *zdobyć języka* spośród wysuniętych placówek francuskich.” [kontekst z 2008]; „W tym samym mniej więcej czasie ppor. Andrzej Niegolewski został wysłany ze swym plutonem w góry celem *zdobycia „języka”*, nie był więc przy szwadronie.” [kontekst z 2009]).

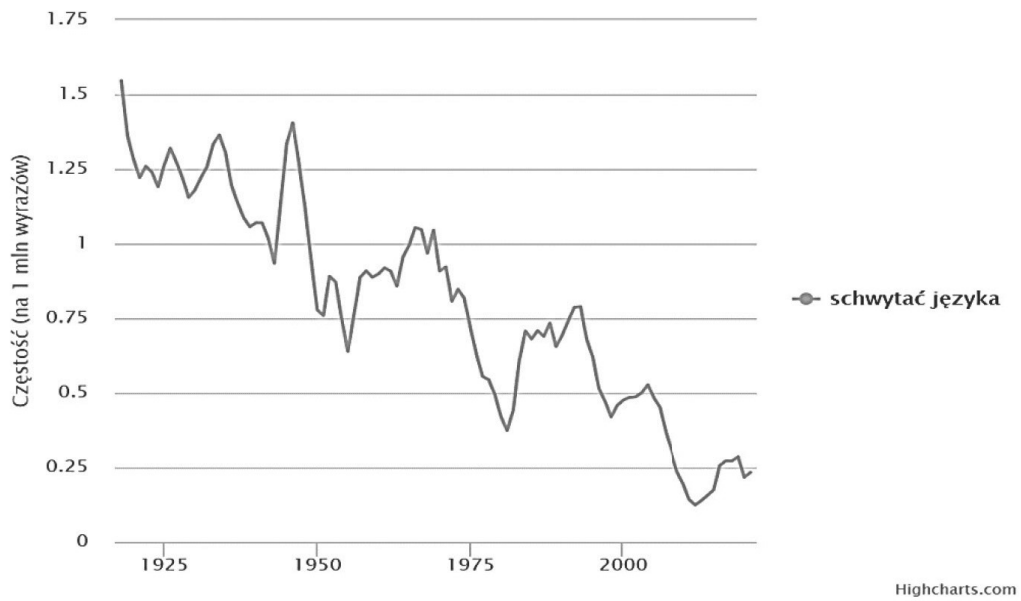
W Monco.pl nie udało się odnaleźć ani jednej realizacji tego frazeologizmu (wraz z wariantami), a dokładnie: *ktoś złapał języka // złapać języka* – 0 realizacji; *ktoś schwycił języka // schwycić języka* – 0 realizacji, *ktoś zdobył języka // zdobyć języka* – 0 realizacji.

Dla porównania z polszczyzną ogólną tegoż okresu skorzystałem z narzędzia korpusowego „Odkrywka”. Z danych językowych zawartych w „Odkrywce” wygenerowałem Wykresy od 1. do 3. pokazujące frekwencję wariantów tego frazeologizmu w analogicznym okresie, tj. w latach 1918–2021.

Wykres 1. Frekwencja frazeologizmu *ktoś złapał języka // złapać języka* w „Odkrywce” w latach 1918–2021.

Źródło: „Odkrywka”.

Wykres 2. Frekwencja frazeologizmu *ktoś schwytał języka // schwytać języka* w „Odkrywce” w latach 1918–2021.
Źródło: „Odkrywka”.

Wykres 3. Frekwencja frazeologizmu *ktoś zdobył języka // zdobyć języka* w „Odkrywce” w latach 1918–2021.
Źródło: „Odkrywka”.

Na podstawie powyższych danych można zatem sformułować (częstkowe) wnioski – dotyczące użycia w polskim dyskursie parlamentarnym lat 1918–2021 frazeologizmu *ktoś złapał / schwytał / zdobył języka // złapać / schwytać / zdobyć języka*. Jest to przestarzały, rzadko już używany w polszczyźnie ogólnej związek frazeologiczny. Dowodzi tego jego frekwencja odnotowana w NKJP oraz w Monco.pl (w tym korpusie notującym słownictwo polskie z ostatniego 10-lecia i pochodzące tylko z Internetu – nie ma tego frazeologizmu, co też nie jest zaskakujące). Potwierdzeniem są wykresy chronologiczno-frekwencyjne z „Odkrywki”, które pokazują powolny zanik tego frazeologizmu zachodzący wyraziście od początku badanego okresu z pewnymi wahaniami tego procesu: swoistym „pikiem” frekwencyjnym w latach 50. XX wieku w wypadku *ktoś zdobył języka // zdobyć języka*, oraz podobnym „pikiem” dla *ktoś złapał języka // złapać języka* na przełomie lat 80. i 90. XX wieku.

Nie dziwi zatem fakt, że KDP nie udało się odnaleźć ani jednej realizacji tego frazeologizmu w jakimkolwiek jego wariacie. Wcześniejsze moje badania polskiego dyskursu parlamentarnego pokazują bowiem, że leksemy i niesfrazologizowane struktury leksykalne cechują się niższą lub znacznie niższą frekwencją w KDP w stosunku do polszczyzny ogólnej (przy czym tę niższą frekwencję w KDP widać zarówno z liczbach rzeczywistych, jak i w procentach, czyli w sposób zobiektywizowany (tj. uwzględniający wielkość danego korpusu). Okazuje się zatem, że i w zakresie frazeologii wcześniejsze ustalenia dotyczące leksemów też zyskują potwierdzenie – przynajmniej do analizowanego tu przestarzałego i rzadko też używanego w polszczyźnie ogólnej związku frazeologicznego.

Dla porządku logicznego artykułu trzeba dodać, że odnalezione w NKJP konteksty dokumentujące ten frazeologizm dowodzą, że realizuje on odnotowane w WSJP PAN znaczenie: ‘ktoś, walcząc na wojnie, schwytał jeńca strony przeciwnej w celu uzyskania od niego informacji na temat nieprzyjaciela’.

3.2. *ktoś zasięga / zasięgnął języka // zasięgać / zasięgnąć języka*

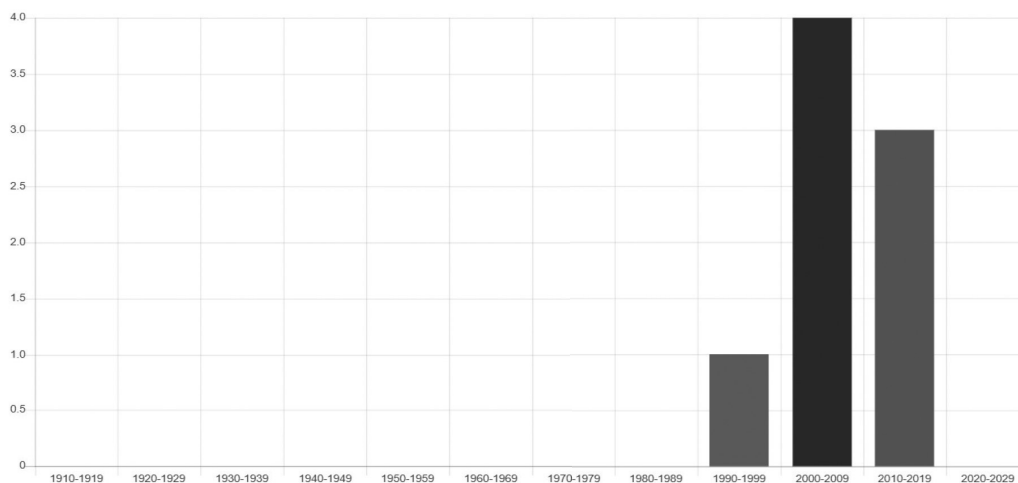
Wyniki wyszukiwań tego frazeologizmu we wszystkich wypisanych powyżej wariantach dały następujące wyniki: *ktoś zasięga języka // zasięgać języka* – 8 realizacji; *ktoś zasięgnął języka // zasięgnąć języka* – 30 reali-

zacji. Łącznie ten frazeologizm we wszystkich swoich wariantach wystąpił w KDP 38 razy.

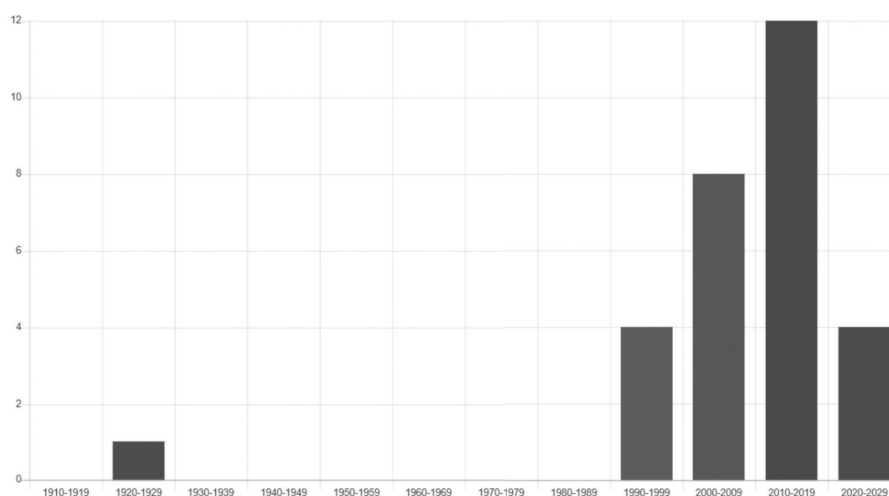
Przykładowe konteksty: „*Zasięgamy języka* każdorazowo, kiedy dociera do nas wnioski [...]” (kontekst z 1993); „[...] jakie organizacje będziemy się starali dobrać, będziemy również *zasięgać języka* i resortów, i komisji sejmowych [...]” (kontekst z 2006); „[...] uśmiechnięta, z mundurowym sznycem dwudziestokilkuletnia panienka, która będzie *zasięgała języka*, bo będzie działać w ramach służby pierwszego kontaktu.” (kontekst z 2014); „[...] z którą korespondowałem, chcąc *zasięgnąć języka* jak sprawy stoją.” (kontekst z 1921); „[...] odbyłem telekonferencję z wojewodami, żeby najzwyczajniej w świecie *zasięgnąć języka*, co w tej sprawie w kraju.” (kontekst z 1989); „[...] z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, które mówiąc kolokwialnie *zasięgnęło języka* w polskiej placówce w Indiach.” (kontekst z 2016).

Frekwencję w układzie chronologicznym tego frazeologizmu (we wszystkich wariantach) w polskim parlamencie pokazują wykresy: Wykres 4. i 5. są wygenerowane z KDP; pokazują frekwencję w 10-letnich przekrojach.

Wykres 4. Frekwencja frazeologizmu *ktoś zasięga języka // zasięgać języka* w KDP w latach 1918–2021.

Źródło: KDP.

Wykres 5. Frekwencja frazeologizmu *ktoś zasięgnął języka // zasięgnąć języka* w KDP w latach 1918–2021.

Źródło: KDP.

Natomiast w NKJP udało się odnaleźć 431 realizacji tego frazeologizmu (wraz z wariantami), a dokładnie:

- *ktoś zasięga języka // zasięgać języka* – 67 realizacji („Zacząłem *zasięgać języka*, jak taka „misja” ma wyglądać od strony organizacyjnej. Po wielu męczących rozmowach z młodymi i niegrzecznymi urzędnikami, ustaliłem, że koszty pobytu w czasie „misji” pokrywa strona zapraszająca.” [kontekst z 1994]; „Z braku jednomyślności, władze Marciszowa *zasięgają języka* pośród mieszkańców gminy.” [kontekst z 2001]; „Rozmawiam z samorządowcem i słyszę, że czworonóg jest białym kocurem, a potem *zasięgam języka* gdzieś indziej i okazuje się, że to nie kot, ale wiewiórka i to bardziej czerwona niż ruda, gdyż mój rozmówca jest z SLD.” [kontekst z 2005]);
- *ktoś zasięgnął języka // zasięgnąć języka* – 364 realizacje (np.: „Nim jednak zdążyłem w Moskwie rozejrzeć się, *zasięgnąć języka*, odbyć kilka ważnych i pouczających rozmów, gruchnęła wiadomość, że duże, milionowe miasto, położone między Wołgą a Uralem - Ufa, zostało zatrute.” [kontekst z 1992]; „Po porannym rytuale wypływania tabletek wyszedł z sali, by *zasięgnąć języka*, i po kwadransie wrócił z rewelacjami.” [kontekst z 1998]; „Jeżeli naprawdę czujesz, że nie potrafisz, albo nie chcesz, to *zasięgnij języka* pani w księgar-

ni, powiedz, że to dla przyjaciółki, która ma taki problem, i poproś o poradniki dla DDA.” [kontekst z 2006]).

W Monco.pl udało się odnaleźć 391 realizacji tego frazeologizmu (wraz z wariantami), a dokładnie:

- *ktoś zasięga języka // zasięgać języka* – 55 realizacji („Prawdopodobnie jemu byłoby łatwiej *zasięgać języka* bezpośrednio od władz pakistańskich, zebrać informacje o ich rzeczywistych staraniach, postępie w negocjacjach z porywaczami lub jego braku.” [kontekst z 2009]); („Gdy zabraknie znajomości w realu, headhunterzy *zasięgają języka* w internecie i tam szukają osób godnych polecenia.” [kontekst z 2013]; („Wyobraźnia podpowiada mi obrazy, jak to nuncjusz apostolski na wzór biskupa Roncalliego pakuje walizkę i jeździ po parafiach mojej i innych diecezji, „*zasięgając języka*” o proboszczach, którzy bez rozgłosu duszpasterzują w miastach i wsiach mojej ojczyzny.” [kontekst z 2021]);
- *ktoś zasięgnął języka // zasięgnąć języka* – 336 realizacji (np.: „Ponieważ to właściciele czworonogów najlepiej wiedzą, gdzie takie miejsca mogłyby powstać, chcemy *zasięgnąć języka* w tej sprawie u nich - dodaje.” [kontekst z 2010]; „Dlatego właśnie – po obowiązkowej wcześniejszej wizycie w warsztacie samochodowym – jedzie ponownie na miejsce zdarzenia, zbiera pozostałości po rozbitym reflektorze, a następnie wstępuje do wiejskiego baru, aby *zasięgnąć języka*.” [kontekst z 2014]; „*Zasięgnąwszy języka* co, gdzie i jak wiedziałem, gdzie mam szukać noclegu.” [kontekst z 2021]).

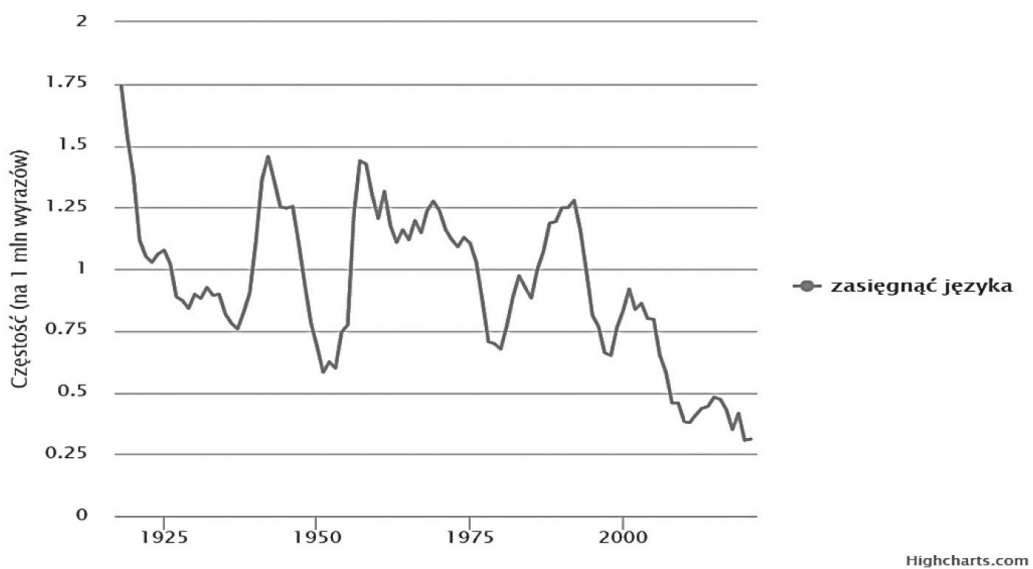
Wykresy 6. i 7. wygenerowano z „Odkrywki”, pokazują one frekwencję wariantów tego frazeologizmu.

Na podstawie powyższych danych można zatem sformułować (częstkowe) wnioski – dotyczące użycia w polskim dyskursie parlamentarnym lat 1918–2021 frazeologizmu *ktoś zasięga / zasięgnął języka // zasięgać / zasięgnąć języka*. W planie semantycznym w KDP, jak i w polszczyźnie ogólnej realizowane jest podstawowe znaczenie odnotowane w WSJP PAN: ‘ktoś stara się skontaktować z kimś, od kogo uzyska potrzebne mu informacje’. Jednakże języku ogólnopolskim – jak pokazują kontekst z NKJP oraz z Monco.pl – pojawia się też nieco zmodyfikowane znaczenie: ‘uzyskanie potrzebnych informacji’ (np.: „Gdy zabraknie znajomości w realu, headhunterzy *zasięgają języka* w internecie...” [Monco.pl]; „Nim jednak

Wykres 6. Frekwencja frazeologizmu *ktoś zasiegnął języka* // *zasiegnąć języka* w „Odkrywce” w latach 1918–2021.

Źródło: „Odkrywka”.

Wykres 7. Frekwencja frazeologizmu *ktoś zasiegnął języka* // *zasiegnąć języka* w „Odkrywce” w latach 1918–2021.

Źródło „Odkrywka”.

zdażyłem w Moskwie rozejrzeć się, *zasięgnąć języka*, odbyć kilka ważnych i pouczających rozmów” [NKJP]). To nowe znaczenie też pojawia się w kontekstach z KDP – przy czym im wcześniejsze konteksty, tym wyrazistsze jest znaczenie pierwotne (np. „[...] z którą korespondowałem, chcąc *zasięgnąć języka* jak sprawy stoją.” [kontekst z 1921]), im późniejsze konteksty, tym częściej ujawnia się znaczenie innowacyjne (np. „[...] uśmiechnięta, z mundurowym sznytem dwudziestokilkuletnia panienska, która będzie *zasięgała języka*, bo będzie działać w ramach służby pierwszego kontaktu.” [kontekst z 2014]).

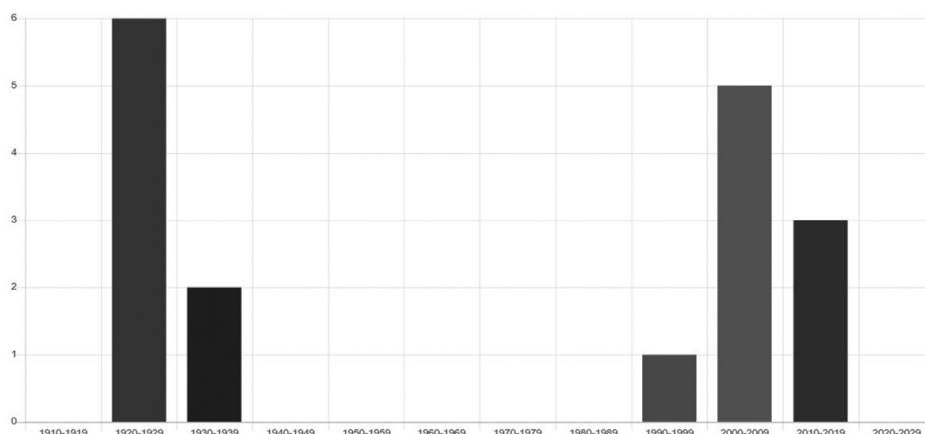
W planie frekwencyjnym ponownie widać dużo niższą frekwencję tego frazeologizmu w KDP w stosunku do danych z polszczyzny ogólnej (w stosunku do korpusów notujących język ogólnopolski). Porównanie wykresów chronologicznych pokazuje ciekawą rozbieżność: pod koniec XX wieku wzrasta w KDP frekwencja tego frazeologizmu (w sumie – to te dane odpowiadają za cały wynik frekwencyjny w KDP), natomiast wykresy z „Odkrywki” pokazują tendencję odwrotną – powolny zanik tego frazeologizmu od połowy XX wieku. Dane z Monco.pl zdają się potwierdzać tendencję obserwowaną w dyskursie parlamentarnym, przy czym trzeba pamiętać, że Monco.pl bazuje na tekstach internetowych (tzw. „digital born” z ostatniego 10-lecia. Może mamy tu zatem pewien dowód na wpływ polszczyzny internetowej (Internetu) na procesy dyskursywne, komunikatywne ostatnich lat? Stosunkowo duża frekwencja tego frazeologizmu w Monco.pl oraz zauważona i zbieżna z Monco.pl tendencja chronologiczno-frekwencyjna w KDP zdaje się sugerować pozytywną odpowiedź na tak postawione pytanie.

3.3. *ktoś ciągnie / pociągnął za język kogoś // ciągnąć / pociągnąć kogoś za język*

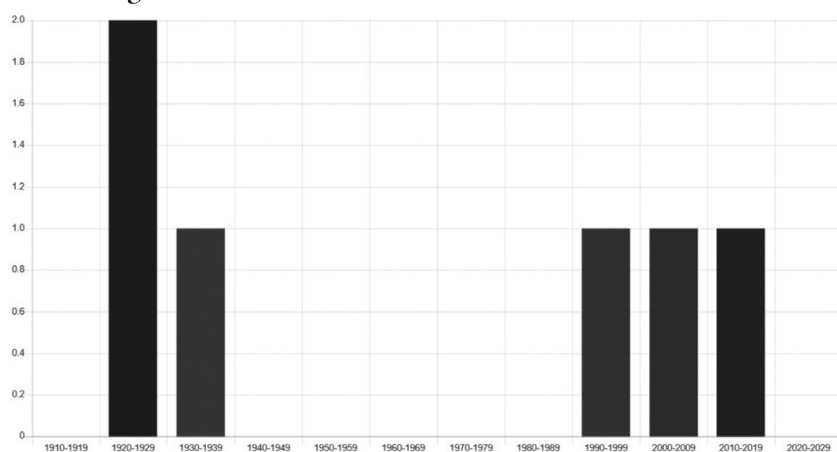
Wyniki wyszukiwań tego frazeologizmu we wszystkich wypisanych powyżej wariantach dały następujące wyniki: *ktoś ciągnie za język kogoś // ciągnąć za język kogoś* – 17 realizacji; *ktoś pociągnął za język kogoś // pociągnąć za język kogoś* – 6 realizacji. Łącznie ten frazeologizm we wszystkich swoich wariantach wystąpił w KDP 23 razy. Przykładowe konteksty: „Ale Panie pośle Putek, proszę mnie nie *ciągnąć za język*, ażebym nie musiał wniknąć głębiej w historię [...]” (kontekst z 1927); „Ale nie radzę *ciągnąć za język*, bo może okazać się to niemiłe [...]” (kontekst z 1938); „[...] pan Lew Rywin odparł, żeby go nie *ciągnął za język*, że on nie może mi tego

powiedzieć” (kontekst z 2003); „[...] jak również starałem się, obrazowo mówiąc, *pociągnąć za język* Rząd, który dotąd milczał [...]” (kontekst z 1927); „Chcecie mnie panowie *pociągnąć za język*, to powiem: Ja nigdy nie pisałem sprawozdań [...]” (kontekst z 1996); „[...] jeśli pozwolisz, to chciałbym cię jeszcze trochę *pociągnąć za język*, oczywiście nie dosłownie.” (kontekst z 2019).

Frekwencję w układzie chronologicznym tego frazeologizmu (we wszystkich wariantach) w polskim parlamencie pokazują wykresy: Wykresy 8. i 9. wygenerowano z KDP.

Wykres 8. Frekwencja frazeologizmu *ktoś ciągnie za język kogoś // ciągnąć za język kogoś* w KDP w latach 1918–2021. Źródło: KDP.

Wykres 9. Frekwencja frazeologizmu *ktoś pociągnął za język kogoś // pociągnąć za język kogoś* w KDP w latach 1918–2021. Źródło: KDP.

Natomiast w NKJP udało się odnaleźć 206 realizacje tego frazeologizmu (wraz z wariantami), a dokładnie:

- *ktoś ciągnie za język kogoś // ciągnąć za język kogoś* – 136 realizacji (np.: „No, uważaj tylko, ja cię nie *ciągnąłem za język!*” [kontekst z 1996]; „Zadawano Małgorzacie pytania pomalutku, żeby nie zostawić traumy. Delikatnie *ciągnąc za język*, na przykład: niech pani opisz, co z panią robi.” [kontekst z 2007]; „Właśnie, wtedy trwała przecież kampania reklamowa...”) i *ciągnij za język milczków* (ale nie nagle, z zaskoczenia, bo ich wystraszysz).” [kontekst z 2002]);
- *ktoś pociągnął za język kogoś // pociągnąć za język kogoś* – 70 realizacji („Od razu chciał mnie *pociągnąć za język*, bo myślał, że się rozkleiłem, ale nie przyjdzie mu tak łatwo owinać mnie wokół palca.” [kontekst z 1980]; „Wiem z całą pewnością, że był to nie Si-Es, lecz coś o wiele bardziej serio. *Pociągnąłem za język* kolegów z instytutu, którzy analizowali próbki. Protokoły analizy zostały zniszczone, a następnie sfalsyfikowane.” [kontekst z 1992]; „Dobrze *pociągnięty za język* zaczyna nawijać tak, że można szczerze zrywać boki.” [kontekst z 2000]).

W Monco.pl udało się odnaleźć 273 realizacje tego frazeologizmu (wraz z wariantami), a dokładnie:

- *ktoś ciągnie za język kogoś // ciągnąć za język kogoś* – 91 realizacji (np.: „Odejda, będą transfery – Proszę mnie nie *ciągnąć za język* w sprawie nazwisk – zastrzeżę właściciel Zawiszy.” [kontekst z 2011]; „*Ciągnięty za język* przez starostę Ryszarda Winiarskiego nie podał powodów odmowy.” [kontekst z 2015]; „Strasznie mnie *ciągniesz za język*, powiem ci.” [kontekst z 2018]);
- *ktoś pociągnął za język kogoś // pociągnąć za język kogoś* – 92 realizacje („Żeby się dowiedzieć co kto planuje, trzeba po prostu zajrzeć do jednego i do drugiego zespołu i *pociągnąć za język*.” [kontekst z 2008]; „Spróbowaliśmy więc *pociągnąć za język* wójta Grabowca, który początkowo zaprzeczał, po czym w końcu oznajmił: - To tylko upominki dla dzieci mieszkańców wsi.” [kontekst z 2012]; „Choć działacze nie chcą precyzować o co konkretnie chodzi, *pociągnięci za język* wymieniają: parkujące auta na ogrodzie, nieprzestrzeganie regulaminu, ponadgabarytowe altany oraz pomieszkiwania.” [kontekst z 2016]).

Wykresy 10. i 11. wygenerowano z „Odkrywki”, a pokazują one frekwencję wariantów tego frazeologizmu.

Wykres 10. Frekwencja frazeologizmu *ktoś ciągnie za język kogoś // ciągnąć za język kogoś* w „Odkrywce” w latach 1918–2021. Źródło: „Odkrywka”.

Wykres 11. Frekwencja frazeologizmu *ktoś pociągnął za język kogoś // pociągnąć za język kogoś* w „Odkrywce” w latach 1918–2021. Źródło: „Odkrywka”.

Na podstawie powyższych danych można zatem sformułować (częstkowe) wnioski – dotyczące użycia w polskim dyskursie parlamentarnym lat 1918-2021 frazeologizmu *ktoś ciągnie / pociągnął za język kogoś // ciągnąć / pociągnąć kogoś za język*. W semantyce tego frazeologizmu nie udało się stwierdzić żadnych zmian – zarówno w użyciach w KDP, jak i w NKJP i Monco.pl. Pod względem frekwencji ponownie dokumentowany jest stan opisywany powyżej odnośnie do dwóch poprzednich frazeologizmów: frekwencja w KDP jest dużo niższa niż w polszczyźnie ogólnej (tu w stosunku do NKJP i Monco.pl jest aż 10-krotnie mniejsza). Na uwagę zasługuje fakt, że w KDP frazeologizm ten pojawia się w międzywojniu i ponownie – znów eksplodując – w ostatnim 30-leciu (czyli od lat 90. XX wieku). To znów jest w kontrze do danych z „Odkrywki”, które pokazują stopniowe obniżanie się frekwencji tego frazeologizmu w polszczyźnie ogólnej od lat 50. XX wieku.

4. Podsumowanie

Powyższe opisy i analizy pozwalają na sformułowanie bardziej ogólnych wniosków końcowych. Weryfikując główne założenie artykułu: w polskim dyskursie parlamentarnym konstrukcje leksykalne – w tym frazeologiczne – podlegają „zakrzywieniu” semantycznemu frekwencyjnemu, należy stwierdzić, że nie – owemu „zakrzywieniu” nie podlegają związki frazeologiczne, a jeśli już, to w o wiele słabiej niż leksemy czy niesfrazologiczowane połączenia wyrazowe.

Analiza frekwencyjna trzech wybranych związków frazeologicznych pokazała, że np. w KDP frekwencja jest niższa niż w polszczyźnie ogólnej i podąża za obserwowanym spadkiem frekwencji w polszczyźnie ogólnej (ten spadek pokazują najlepiej chronologiczne wykresy w „Odkrywki”). Dobrze to ilustruje niewystąpienie w KDP przestarzałego frazeologizmu *ktoś złapał / schwytał / zdobył języka // złapać / schwytać / zdobyć języka*, który w polszczyźnie ogólnej też ma niewielką frekwencję. W wypadku pozostałych dwóch analizowanych tu frazeologizmów – *ktoś zasięga / zasięgnął języka // zasięgać / zasięgnąć języka* oraz *ktoś ciągnie / pociągnął za język kogoś // ciągnąć / pociągnąć kogoś za język* – sytuacja jest podobna.

Analiza semantyczna tych związków frazeologicznych pokazała, że w KDP używa się ich w znaczeniu zgodnym ze znaczeniem ogólnopolskim, przy czym, jeśli pojawia się w polszczyźnie ogólnej modyfikacja semantyczna, to po pewnym (raczej dłuższym niż krótszym czasie) pojawia się ona

i w KDP. Dowodem na to są analizy znaczenia frazeologizmu *ktoś zasięga / zasięgnął języka // zasięgać / zasięgnąć języka* przedstawione powyżej.

Odpowiadając na szczegółowsze pytania postawione we wstępie artykułu, tj., czy w polskim parlamencie używa się takich frazeologizmów, czyli czy uzyskuje informacje? oraz: jak się używa takich frazeologizmów w polskim parlamencie, czyli jak uzyskuje informacje? – można stwierdzić, że używa się ich w sposób tradycyjny, tj. zgodny z polszczyzną ogólną. Frazeologizmy jako składniki tzw. wtórnego systemu nominacyjnego języka nie podlegają samoistnym modyfikacjom w KDP, a pojawiające się innowacje są konsekwencją zmiany, która zaszła w polszczyźnie ogólnej i dopiero po latach przedostała się do KDP. Frekwencja badanych frazeologizmów w KDP „podąża” za polszczyzną ogólną i generalnie nie jest wysoka. Niemniej wykresy frekwencyjne z KDP tych frazeologizmów pokazują swoistą „eksplozję” w ostatnim 30-leciu (nieco w kontrze do polszczyzny ogólnej); podobną sytuację dane z KDP pokazują dla międzywojnia. Trudno tu wskazać zadowalające wyjaśnienie, ale hipotetycznie można by przyjąć, że w międzywojniu, jak i w okresie od lat 90. XX wieku większy udział w pracach parlamentarnych, a więc w dyskursie parlamentarnym mają przedstawiciele tzw. inteligencji znający składniki wtórnego systemu nominacyjnego (ale tę hipotezę trzeba w toku dalszych badań – m.in. socjologicznych – gruntownie zweryfikować).

Na oddzielną uwagę i odrębne zbadanie zasługuje oczywiście korelacja zachodząca w okresie PRL między ówczesną nowomową (dominującą wszak w dyskursie politycznym, a więc też i w parlamencie polskim) a sposobami konstruowana myśli (a więc używalnością określonych konstrukcji językowych, tu: frazeologicznych) w tym okresie. PRL w badaniach lingwistycznych nad dyskursem polityczno-parlamentarnego wymaga dodatkowych i pogłębionych analiz, gdyż dotychczas był przynajmniej nie w pełni opisywany. Dowodzą tego pośrednio prace pokazujące swoistą łączność językową pomiędzy międzywojnem a latami po 1989 roku, jak na przykład wydana niedawno książka Ewy Woźniak *Przełomowe dwudziestolecie. Lata 1918-1939 w dziejach języka polskiego* oraz – także poniekąd – klasyczna już niejako pozycja Pawła Nowaka i Rafała Zimnego *Słownik polszczyzny politycznej po 1989 roku*. Nowomowa może być czynnikiem kamuflującym zjawiska socjolingwistyczne, które jako hipotetyczne wskazałem powyżej, tzn. że nowomowa zakrywała naturalny żywioł polszczy tego czasu, nie wpuszczając go na PRL-owskie „salony” (też i parlamentarne).

Można więc – kończąc – powiedzieć, że parlamentarzyści na pewno uzyskują i gromadzą informacje, ale raczej rzadko o tym procesie mówią, wykorzystując badane tu frazeologizmy.

Wykaz skrótów

- KDP – *Korpus dyskursu parlamentarnego*; https://kdp.nlp.ipipan.waw.pl/query_corpus/ [dostęp: 19–21.08.2021].
- Monco.pl – Wyszukiwarka korpusowa Monco; <http://monco.frazeo.pl> [dostęp: 19–21.08.2021].
- NKJP – *Narodowy Korpus Języka Polskiego*; <http://nkjp.pl> [dostęp: 19–21.08.2021].
- SFWP – Bąba S., Liberek J., *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Warszawa 2001.
- WSJP PAN – *Wielki słownik języka polskiego*, red. P. Źmigrodzki, Kraków 2007–; <http://www.wsjp.pl/> [dostęp: 19–21.08.2021].

Michał Szczyszek

Whether and how in the Polish parliament it is possible to catch a language? That is, about phraseologisms with a *language* component that mean obtaining information (based on the *Corpus of Parliamentary Discourse from 1918–2021*)

In the article, I analyzed 3 Polish phraseologisms – *someone grabbed / captured / gained the language // caught / grabbed / got the language* (*ktoś złapał / schwytał / zdobył języka // złapać / schwytać / zdobyć języka*); *someone inquires / inquires for language // inquires / inquires for language* (*ktoś zasięga / zasięgnął języka // zasięgać / zasięgnąć języka*); *someone pulls / pulls someone's language // pulls / pulls someone's language* (*ktoś ciągnie / pociągnął za język kogoś // ciągnąć /*

pociągnąć kogoś za język) – functioning in the Polish parliamentary discourse. The material comes from the *Corpus of parliamentary discourse* (CPD) developed at the IPI PAN, containing nearly 700 million segments. I compared CPD data – in the semantic and frequency plan – with the general Polish language (based on corpuses: NKJP, Monco.pl and „Odkrywka”). It turned out that in the case of the analyzed phraseologies, as components of the secondary nomination system, the Polish parliamentary discourse does not perform a specific semantic and turnout ‘distortion’. The analyzed phraseologisms function in CPD just like in general Polish, which is a peculiar difference compared to the research on lexemes and lexical constructions in CPD.

Keywords: *catch the language, phraseology, parliamentary discourse, lexical frequency, Corpus of parliamentary discourse*

Słowa kluczowe: *złapać języka, frazeologia, dyskurs parlamentarny, frekwencja leksykalna, korpus dyskursu parlamentarnego*